

Реферат на тему: "Просвітительські тенденції в бурлескно-реалістичній прозі Г. Квітки-Основ'яненка"

Григорій Квітка-Основ'яненко

РЕФЕРАТ

на тему:

"Просвітительські тенденції
в бурлескно-реалістичній прозі
Г.Квітки-Основ'яненка"

Квітка-Основ'яненко був видатним українським прозаїком і драматургом дошевченківської доби. З-під його пера вперше в українській літературі з'явилися повісті і оповідання.

Прозові твори Квітки-Основ'яненка українською мовою поділяються на дві основні групи: бурлескно-реалістичні оповідання і повість; сентиментально-реалістичні повісті.

До першої групи належать, зокрема, гумористичні оповідання "Салдацький патрет" (1833), "Мертвецький Великдень", "От тобі і скарб", "Пархімове снідання", "Підбрехач", а також гумористично-сатирична повість "Конотопська відьма" (1833).

Своїми кращими творами письменник утверджував реалістичний напрям у літературі. Але характерним для багатьох повістей Квітки є переплетення реального з фантастичним. Зокрема в такому поєднанні можна простежити просвітительські тенденції. Показовою в цьому плані є "Конотопська відьма".

Ця повість найвизначніший бурлескно-реалістичний твір Квітки.

З одного боку, Квітка орієнтується на фольклорні джерела (народні казки, перекази), а з другого на достовірні факти життя.

Поштовхом до написання повісті, за свідченням письменника, був справжній факт, пов'язаний із страшною посухою та неврожаєм, коли з наказу однієї поміщиці, за поширеним у середньовіччя варварським звичаєм, топили у воді запідозрених у "відьмуванні" жінок, щоб виявити відьом (вони не тонуть) та примусити цих "чаклунок" повернути "вкрадені" ними дощі. "Конотопська відьма" — це результат спостережень Квітки над "сучасною" дійсністю, поширених розповідей про "відьом" та відомостей про негативні явища побуту й урядування колишньої козацької старшини...

Отже, повість ґрунтується на дійсних фактах, але своєрідно осмислених автором, і відзначається сатиричним спрямуванням з виразним соціальним відтінком.

Характерні риси сільської верхівки українського селянства автор втілює в образах обмеженого й ледачого сотника Забр'юхи, безграмотного, підступного й хитрого писаря Пістряка, пана Халявського, отця Симеона.

Вже самі прізвища героїв — це своєрідна характеристика образів.

Забр'юха. Посаду сотника він успадкував від батька. Цей неук не міг перелічити

навіть своєї сотні, бездіяльний і на службі, і в побуті. Головне для нього — це добре поїсти і випити.

Пістряк — писар-крутій, зухвалий шахрай, підступний і лестивий у взаєминах з іншими, уміє використати своє службове становище у власних інтересах. Піймався до його пастки й Забрьоха, якого він умовив не виступати в похід, а зайнятися вирішенням важливішого питання — виловити "відьом".

Виявивши відьму — Явдоху, сотник і писар хочуть використати її в своїх корисних цілях.

Змальовуючи реалістичні події, що переплітаються з фантастикою, письменник прагне показати забобоність Пістряка та Забрьохи.

У повісті Квітка-Основ'яненко з етнографічною точністю подає описи народних вірувань: "відьма" збирає слід Забрьохи, вирива волосся з вуса, щоб допомогти причарувати молодицю.

Про все це автор розповідає з іронією, гумором.

А переродження Явдохи ? Чи не комічно ?

А літання сотника ? Як результат — все село сміється з "сотника без сотні".

Щиро й майстерно користується автор народними засобами гумору і сатири, показуючи низький моральний і духовний рівень окремих представників козацької старшини, — вміло переплітаючи як реалістичні, так і фантастичні події.

Квітка-Основ'яненко в повісті "Конотопська відьма" з одного боку, подає в повісті точні етнографічні описи народних вірувань, зокрема уявлень про відьом, з другого — показує абсурдність цих вірувань темних, забобонних людей у нечисту силу. А свою розповідь про конотопську відьму оповідач представляє як казку, почуту ним від якогось Панаса Месюри. І це як застереження для сучасного читача: "Будьте уважні! Не потрапте під вплив "духовних проповідників" подібних Явдосі". Адже саме зараз ми маємо свободу вірувань. І треба вміти правильно зорієнтуватися в сучасному плінні релігійних вчень.

Основ'яненко один з перших в Україні почав писати народною мовою не тільки про смішне, а й про серйозне. Тому поява Квітчиних прозових творів українською мовою була своєчасним продовженням і поглибленням літературного подвигу Котляревського, актом історичного значення, який довів зрілість і художню досконалість української мови. Інакше кажучи, Квітка-Основ'яненко прийшов в українську літературу в час її національного відродження. Коли читачі насолоджувались "Енеїдою", залюбки цитували байки Гулака-Артемовського, його балади, захоплювались виставами "Наталка Полтавка" та "Москаль-чарівник", молодий Основ'яненко, тоді ще Квітка, розправляв крила для творчого злету. На початку XIX ст. Україна мала високохудожню поезію і драму, а нової прози ще не було. Відомо ж, що саме проза завжди мала найбільше шанувальників, адже широко охопити всю складність суспільного життя спроможна лише епічна проза.

Гідно уваги, що в комедіях 20-х років Квітка зображує і представників селянства. В його творах навіть є спроби показати взаємини між селянством і дворянством.

Причому, що особливо важливо з точки зору перспектив реалізму, письменник в більшості випадків не ідеалізує взаємовідносини між селянством і дворянством.

Спираючись на досвід І.Котляревського-драматурга та авторів інтермедій XVIII ст., на мотиви народної пісенності й гумористики, а головне – на особисті спостереження ("Я собрал главных здешних характеров несколько", — свідчив письменник), Квітка-Основ'яненко створює соціально-побутову комедію "Сватання на Гончарівці" (1835), в якій розробляється гострий життєвий конфлікт: на перешкоді одруженню закоханих Уляни й Олексія стоїть належність нареченого до кріпацького стану, його бідність. Вперше в українській літературі спеціально порушуючи кріпацьке питання, драматург, з одного боку, намагається провести думку, ніби кріпацький стан не страшний для тих, у кого пани – добрі люди. Однак тут же, відбиваючи народний погляд і досвід, він показує, яка репутація кріпаччини й панів-кріпосників склалася в народі: Улянина мати Одарка, жінка з життєвим досвідом, про Олексієвих "добрих" панів говорить дочці: "Хоч вони добрі, та пани! Як-таки се можна, щоб тобі з волі та у неволю". Їх жахає навіть думка, що "поженуть на панщину" дочку. І вона намагається видати Уляну хоч і за дурнуватою, але за багатого й "вільного" Стецька. За існуючою в комічних операх традицією "Сватання на Гончарівці" має щасливе закінчення, однак Квітка створює по суті драматичну ситуацію: вільна дівчина заради щирого й вірного кохання до кріпака добровільно йде на кріпацьку каторгу. Як і "Сватання на Гончарівці", й сьогодні успіхи у глядача користується найвизначніший драматичний твір Квітки-Основ'яненка – соціально-побутова комедія "Шельменко-денщик" (1838; написана російською мовою, центральний персонаж Шельменко говорить по-українськи). Це комедія в останні десятиріччя двічі екранізована – такої уваги кіно домоглася не дуже велика кількість творів із світової літературної класики.

Досвід Г.Ф.Квітки-Основ'яненка, його кращі традиції виявилися гідними для наступних українських прозаїків – Марка Вовчка, Ю.Федьковича, Панаса Мирного. Творче надбання першого за часом класика української художньої прози і визначного драматурга користується широкою популярністю в читача і глядача.

Використана література:

1. Бібліотека української літератури. О.І. Гончар "Григорій Квітка-Основ'яненко".
2. Д.В.Чалий "Г.Ф.Квітка-Основ'яненко".